

Landsbyen

KARE

Landskab, historie og bebyggelse

LANDSKABET

Geologi og landskabsdannelse

Landskabet omkring Randers Fjord er præget af isens bevægelser, aflejringer og afstrømninger under sidste istid, Weichelistiden.

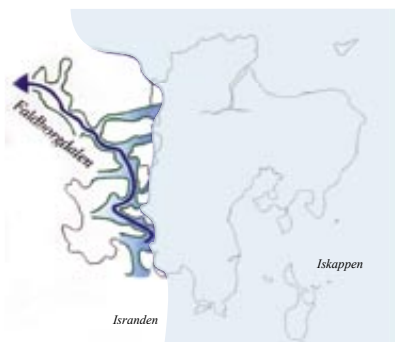
Ved isens fremstød fra nordøst i Weichelistiden, blev der aflejret store mængder sten, grus, sand og ler - under et *moræne* - i det østjyske område. Den markante moræneknold, som udgør den centrale del af Rougsø, er et resultat af disse aflejringer.

I forbindelse med isens tilbagetrækning, og Gudenåsystemets dannelse sidst i Weichelistiden, fungerede Randers Fjord som afstrømningsområde for smeltevandet. Det var dog først i den sidste fase af afsmeltningen, at der så at sige blev skabt »hul igennem« til Kattegat. I den første fase løb smeltevandet mod nord gennem Faldborgdalen og senere løb det gennem Nørreådalen og Skalsådalen (se illustration). Med afsmeltningen af ismasserne over Djursland og åbningen

mod øst blev Randers Fjords forløb lagt fast, sådan som vi kender det i dag.

Et sidste isfremstød fra sydøst ved Weichelistidens afslutning nåede kun frem til det sydlige Djursland, men den efterfølgende afsmeltning, da isen igen trak sig tilbage, fik bl.a. betydning for dannelsen af den tunneldal, som Allingå nu løber igennem og for udformningen af Grund Fjord og Hevring Ådal.

Isens afsmeltning øgede vandstanden i havet og ved Weichelistidens afslutning for omkring 10.000 år siden, stod havet flere meter højere end i dag. Datidens kystlinie markeres af de høje skrænter på begge sider af fjorden (Litorinaskrænter/ stenalderskrænter).

Under isens tilbagetrækning i slutningen af sidste istid gjorde isen mindre ophold undervejs. Smeltevandet løb vestpå gennem Faldborgdalen mod Lovs Bredning.

I en senere fase, da isen havde trukket sig længere tilbage, løb smeltevandet via Nørreådalen og Skalsådalen til Hjarbæk Fjord.

I den sidste fase kunne smeltevandet løbe mod Kattegat. Et senere isfremstød fra sydøst frem til Den Østjyske Israndslinie formede Allingådal og Grund Fjord.

Landskabet

Den moræneø, som udgør den centrale del af Rougsø Herred, var en ø i Litorinahavet. Hvornår ø'en blev landfast med det øvrige Djursland er usikkert, men fund af bolværkspæle tyder på at man i hvert fald til engang op i middelalderen har kunnet sejle ind til Ørsted.

Moræneøens overflade er jævnt bølget med et system af smådale omkring Ingerslev Å og Langvad Bæk.

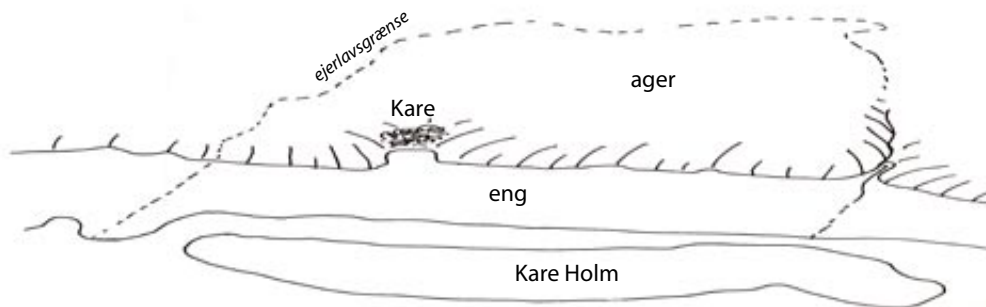
Det mest karakteristiske landskabstræk ved moræneøen er dog Litorinahavets kystskrænter, der står meget markant på østsiden af morænen mellem Udbyhøj og Voer. Her er skrænterne ret stejle og overgangen mellem det marine forland og morænen er skarp. På hele forløbet er de stejle kystskrænter gennemskåret af v-formede dale og slugter som er fremkommet ved at overfladevand (smeltevand og senere nedbør) har skåret sig ned i skrænterne.

Enkelte af slugterne har bevaret deres gamle navne – bl.a. *Dybdal* syd for Kare, *Karehule* syd for Holbækgård og *Karedal*

umiddelbart syd for Udby. Navnet Kare, der er beslægtet med *kore* og *kuorde*, som betyder bræmme, frynse eller kant, viser tilbage til stedernes beliggenhed ved kanten af den flossede/frynsede kystskrænt.

Kystskrænten mellem Udbyhøj og Voer er i dag yderligere markeret af en række småskove. Det er formodentlig et landskabselement, som først er kommet til i det 20. århundrede. På ældre kort fremstår kystskrænterne uden træbevoksning og har formodentlig tidligere tjent som græsningsoverdrev.

Kare ligner på mange måder De nedre Byer (Tjærby, Vestrup og Albæk) nord for fjorden derved at landsbyen ligger ved foden af morænen, på overgangen mellem de dyrkede marker og græsengene langs fjorden. I en ældre bondekultur, hvor høengen var lige så vigtig som de dyrkede marker (ageren) og nogle gange vigtigere, har denne fifty-fifty fordeling i ejerlavet mellem eng og ager været ideel. Der har oven i købet været en kort og nem adgang til græsningsarealerne i engene i modsætning til landsbyerne længere inde

Dybdal syd for Kare by

på morænen, hvor kvæget skulle drives over en lang strækning for at komme på græs på kystengene. Det er Udby f.eks et godt eksempel på. Her skulle kvæget drives ad en 2,5 km lang fædrift for at komme frem og tilbage. Fædriften er for øvrigt bevaret for så vidt angår digerne langs vejen.

Det gamle marine forland, som i århundreder var hø- og græsenge, har helt ændret karakter i midten af det 20. århundrede, hvor Kareholm og engområderne langs fjorden blev inddiget og drænet.

Vue fra stenalderkystskrænten over de inddæmmede områder

Før inddigningen af Kare Holm var det kun en bræmme på 200-400 meter tættest på den gamle kystskrænt, som kunne dyrkes. De øvrige engarealer, der først og fremmest var strandeng, blev for ofte oversvømmet af saltvand fra fjorden.

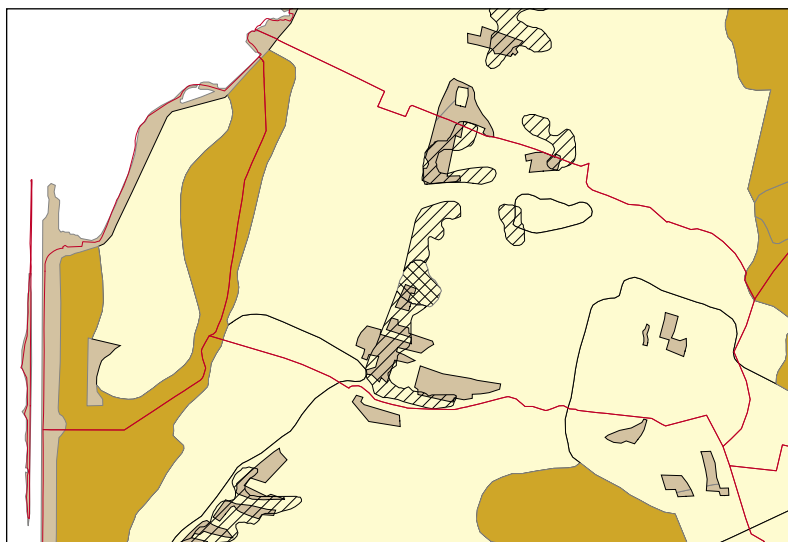
Inddigningen fandt sted i årene 1956-57, og skabte et produktionslandskab af snorlige hegn, kanaler, grøfter og store regelrette markenheder.

Landsbyens placering og synlighed i landskabet

De nedre Byer, som Kare altså på flere måder kan sammenlignes med, ligger ved foden af og langs med Litorinaskrænten, og er typemæssigt *vejbyer*. Kare er en *fortelandsby* (herom senere), der »putter« sig i en indskæring i kystskrænten. Var det ikke for en nybygget bolig umiddelbart oven for Kare, er der ikke meget i landskabet, der afslører, at der her ligger en landsby. Uanset hvilken side man kommer fra, opdager man først landsbyen, når man er på vej ned i den. Også de mange træer i og omkring landsbyen er med til at »gemme« den godt i landskabet.

Landsbyens afgrænsning

Beliggenheden i en forholdsvis snæver lavning, som er fremkommet ved at flere mindre afstrømningsdale er løbet sammen, har været bestemmende for landsbyens tætte struktur og klare afgrænsning til det omgivende land. Tre nyere huse er godt nok lagt uden for den centrale del af landsbyen, men gårdene, som er landsbyens oprindelige kerne, ligger alle tæt samlet i landsbyen.

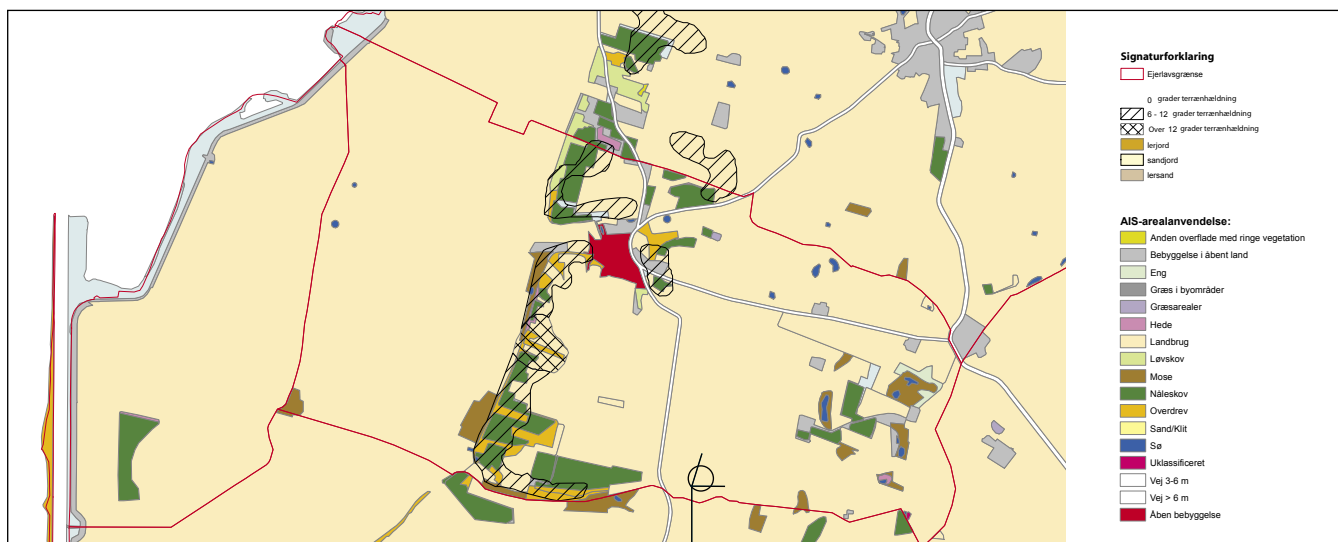
Jordtyper

Ejerlavet er helt overvejende domineret af *sandjord* (grov lerblandet sandjord/fin lerblandet sandjord). Det gælder også de lave inddæmmede områder ud mod fjorden og den centrale del af Kareholm. Den øvrige del af Kareholm er *lerjord* (grov sandblandet lerjord/fin sandblandet lerjord) eller *lersand* der ligger som en bræmme langs fjorden. Mindre områder med lersand findes desuden på de gamle kystskrænter og enkelte steder på Heden.

Signaturforklaring

- Ejerlavsgrense
- 0 grader terrænhældning
- 6 - 12 grader terrænhældning
- Over 12 grader terrænhældning
- lerjord
- sandjord
- lersand

Kortet over arealanvendelsen viser en høj grad af intensiv landbrugsudnyttelse. Kun på de gamle kystskrænter, som typisk har en terrænhældning på 6 – 12 grader og enkelte steder over 12 grader, er der plads til lidt skov og noget uopdyrket overdrev. Den øvrige del af ejerlavets jord bliver dyrket.

En jævnt bølgende moræneflade og relativt store og åbne dyrkningsflader præger landskabet øst for Kare

*Halmpakker på Sognefogedens gård? i Kare. Ukendt tidspunkt.
Foto i Rougsø Lokallhistoriske Forenings arkiv i Vivild.*

HISTORIEN

Forhistorisk tid

Der er gjort et par bopladsfund fra *Ertebøllekulturen* på Litorinakystskrænterne mellem Udbyhøj og Holbækgård samt ved Voer Færgested længere inde i fjorden. Ved Holbækgård er der ligeledes fundet langdysser fra yngre stenalder og på kystskrænten nord for Voer Færgested har man fundet en lille stenkestegrav fra samme periode – formodentlig fra enkeltgravskulturen.

Der er en del rundhøje – eksisterende men især overpløjede – mellem Udbyhøj og Udby. De fleste antages at stamme fra bronzealderen.

Nordøst for Kare, og umiddelbart oven for Holbækvej, er der registreret en gruppe overpløjede høje.

Umiddelbart vest for Holbæk, men nord for Kare ejerlav, er der gjort flere fund af grave fra romersk jernalder bl.a. en urnebrandgrav og flere lerkar i forbindelse med en lerkargrav. I området er der også fundet flere hustømter, brolægning og yderligere grave. Et område vest for Holbæk er da også udpeget som *kulturarvsareal*.

Der er således god grund til at formode, at Holbæk har eksisteret som landsby siden jernalderen. At der er en (næsten påfaldende) mangel på fund i og omkring Kare – herunder på kystskrænterne nord og syd for byen – udelukker dog ikke, at landsbyen ikke har en betydelig alder der rækker tilbage i forhistorisk tid, men der er ingen fund, der understøtter dette.

Middelalderen

Bynavnet *Kare* kendes fra en afskrift af et dokument fra 1423 (Anne Krabbes Kopib.) der omtaler byen som *Kaarde*. Desuden kendes navnet fra en række senere dokumenter fra 1400-tallet. Navnet har sin oprindelse i gammeldansk *Karthæ*, der som tidligere nævnt viser tilbage til betydninger afledt af bræmme, kant, frynse og som derfor formodes at referere til landsbyens beliggenhed i den »flossede« kystskrænt.

Kare hører under Holbæk sogn og dermed Holbæk kirke. Kirken er oprindeligt opført som en romansk landsbykirke. Skibets sidemure, rester af et romansk vindue, tre vinduesoverligger og det der formodentlig har været kragsten (konsolsten) er bevaret fra romansk tid.

Holbæk kirke

Den gamle kirkevej mellem Kare og Holbæk er bevaret (Holbækvej) og må formodes at have en historie, der rækker tilbage til middelalderen. Det er der muligvis også andre af vejene omkring Kare, der har, men det kan ikke dokumenteres.

Karebønderne træder frem i middelalderens historie i forbindelse med en langstrakt tvist om ejendoms- og ikke mindst græsningsretten til Kareholm(e) eller Røvsø Have, som øen på et tidspunkt blev kaldt. »Have« betegner her et stykke græsningsjord, som man også kender det fra de mange »haver« i gamle skove (Hestehave, Kalvehave m.fl.).

Storlandbruget

Navnet Kare dukker op i 1565, hvor Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm skøder (overdrager) 2 gårde i Kare til kongen. Et par tiår senere er det en anden lokal adelsmand, der optræder i forbindelse med Kare; nemlig Mouritz Stygge til Holbækgaard, der af kongen får rettighederne til 1 bol i Kare by.

Der kommer for alvor navne og tal på Kare i Matriklen 1662-64, der er en opgørelse over jordejere og brugere (fæstere), over den afgift, der blev betalt og over jordens bonitet, der var udgangspunktet for beregning af skatten. Desværre er der ikke kort knyttet til matriklen, men man får et indtryk af, hvad der dyrkes dengang; nemlig rug, byg og havre og naturligvis hø foruden honning og smør som man også blev sat i skat af. Et produktivitetskort over datidens landbrugsproduktion afslører i øvrigt, at

Kare var knap så frugtbart et ejerlav som naboejerlavene Holbæk og Voer.

Markbogen, der ligger til grund for Matriklen 1688 (Christian Den 5.s matrikel) oplyser, at Kare bys jord er delt i tre vange: 1) Myggeskovs vang, 2) Bækvangen og Ruggården samt 3) Tingvangen. Der har altså været tre-vangsbrug i Kare, hvad der da også er det typiske i Røvsø Herred på det tidspunkt.

Af markbogen fremgår det, at der i 1682 var hele 13 gårde og 4 huse uden jord.

Ejendomsforhold og fæsteforhold kan også læses ud af markbogen, og et af de forhold, der falder i øjnene omkring Kare i slutningen af 1600-tallet er de mange forskellige ejere af byens gårde. Købmand Jens Anchersen og proprietær Morten Tygesen i Randers nævnes. Det gør også en oberst Svanevedel og en proprietær i København foruden ejerne af Steenalt, Gl. Estrup, (St.) Restrup og Holbækgård. En betragtelig spredning af ejerforholdene som i hvert fald andre steder viste sig at være en fordel for fæstebønderne i forbindelse med udskiftningen.

Befolkningen

Siden 1769 er der blevet afholdt folketællinger i Danmark. Den anden folketælling, som kom i 1787, oplyser, at der i alt boede 118 personer i Kare fordelt på 25 familier/husstande.

I 1787 er der 7 der angiver at være 'bonde og gårdboer' samt tre, der angiver at være

'bonde og selvejer'. Der er altså i alt 10 egentlige gårde, hvoraf de syv er fæstegårde. Desuden er der 9 der angiver at være husmænd, og desuden en smed, en tømrer, en skomager, en bødker, en matros og byens hyrde. Alt i alt 25 husstande.

14 år senere, ved folketællingen i 1801, er folketallet beskedent forøget med en enkelt person til 119 mennesker i Kare by. Antallet af husstande er forøget med to til 27.

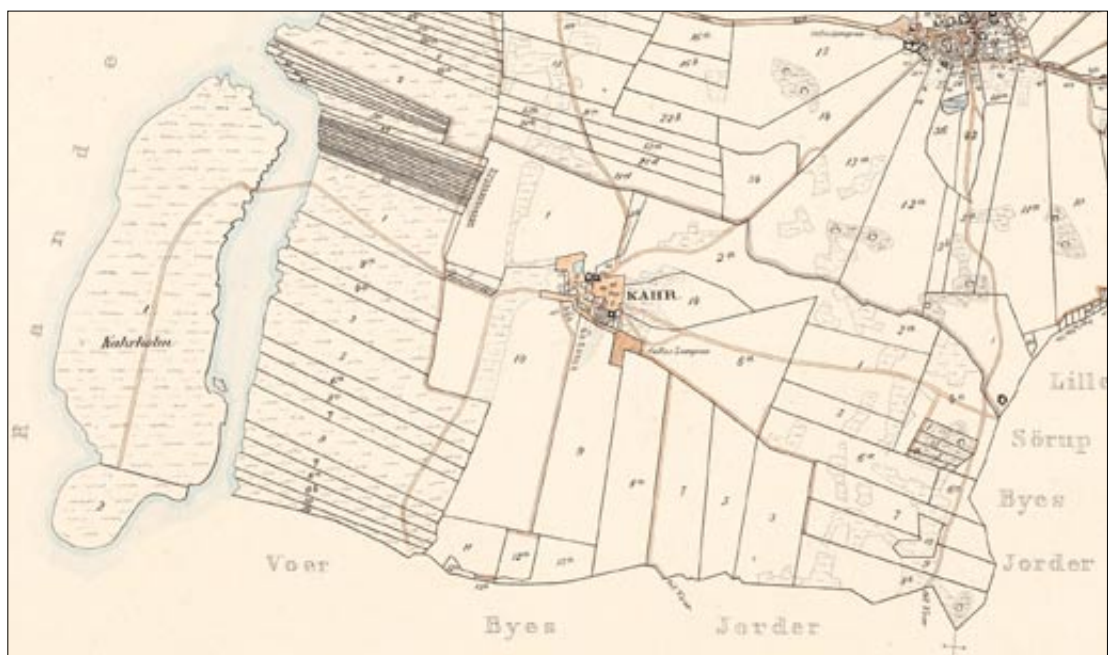
Der er fremdeles 7, der angiver at være 'bonde og gårdboer' og ligeledes 3 der under forskellige former angiver at være selvejrbønder (en er selvejer af et boelsted, en anden selvejer af 1/2 gård (altså mindre gård) og endelig er en slet og ret selvejrbonde). Kare blev udskiftet i 1793 –1795 men fæsteafløsningen kom først senere (Som eksempel blev gården på matr.

nr. 5 først købt fri af fæste under Gl. Estrup i 1867). Den mest påfaldende udvikling i de 14 år der er gået fra tællingen i 1787 er væksten i antallet af husmænd med eller uden jord – 9 - 10 husstande, hvis vi tæller hyrden med her. Flere af husmændene angiver desuden at drive fiskeri ved siden af jordbruget. To er sømænd – den ene dog kun om sommeren.

I 1834 er antallet af gårde steget til 10. 'Husmand' som kategori er forsvundet i denne optælling, men gemt under kategorien 'daglejer' med eller uden jord. Dem er der 8 af. Enker, inderster, almisselemmer og andre småkårsfolk er blevet mere synlige og er vokset i tal. Der er angivet 33 husstande.

Ved folketællingen i 1845 er befolkningstallet faldet til 109. Der er fremdeles 10

Det minorerede (formindskede) sognekort over Kare ejerlav fra 1836 dvs. efter udskiftningen.

gårde og kategorien 'husmand' er igen i brug. Der er nu registreret 40 husstande i Kare, herunder flere huskoner og enker. Halvdelen af byens befolkning er gårdmænd med familie og tjenestfolk på gårdene.

Udskiftningen

Kare blev som nævnt udskiftet i 1793 – 1795. Det har ikke været nogen helt nem opgave. Som regel valgte man en stjerneudskiftning, hvis det var muligt, for at undgå udflytning af gårde. Stjerneudskiftningen gav den enkelte gård direkte adgang til gårdens marker, men det kunne af gode grunde ikke lade sig gøre, for de gårde, der lå

Kort over Kare by med angivelse af byens forte og den fælles lergrav sydøst for byen. Det minorerede sognekort over Kare ejerlav fra 1836

»klemt inde« midt i landsbyen. I mange tilfælde blev de indeklemte gårde flyttet ud. Det er tilsyneladende ikke sket i Kare, hvor det nærmest et blevet til en »halvmåneudskiftning«, hvor gårdmatriklerne 3-6 fik jord sydøst for landsbyen uden direkte adgang fra gården. Godt halvdelen af husmændene fik egen

jord på de ringeste arealer på skråningen ned mod Kare Bæk sydligst i ejerlavet, i moseområdet på Heden og i den sandede hulning lige øst for byen. Matrikel nr. 15 (nord for Kare Bæk) betegnes således i 1845 som en tørveparcel.

Den største del af engarealerne ned mod fjorden blev fordelt mellem de 10 gårde mens det nordlige stykke blev delt ud på en masse lange, smalle matrikler.

Et usædvanligt og meget charmerende træk ved Kare er, at byens omfattende *forte* forblev fællesjord og at store dele af den fremdeles er det. I det hele taget må matrikelforholdene i Kare betegnes som en udfordring for det gode naboskab.

Andelstiden

Kares nyere historie kan dels spores i folketællingernes oplysninger og dels i skøder og andre officielle dokumenter. Trap Danmark, som ellers er en vigtig kilde til den nyere historie, er meget sparsom med oplysninger om Kare. 3.udgaven fra 1898 oplyser, at byen har skole og købmandshandel, mens 4.udgaven fra 1925 desuden oplyser, at skolen er blevet ombygget i 1901.

Antallet af gårde i selve Kare by ændrer sig ikke i anden halvdel af 1800-tallet og for så vidt heller ikke i 1900-tallets første halvdel. De nye gårde, som kommer til i ejerlavet, bliver opført uden for byen på og omkring Heden. I 1887 opføres en gård på 22 Tdr. land på matr. 8b (udstykket fra 8a i Kare by), i 1914 opføres gården »Kratly« på 5c (udstykket fra Jens Madsens gård i Kare)

og nord for denne endnu en (mindre) gård i 1914. Endelig kommer »Kare Østergård« (32 tdr. land) til på 1c på en udstykning fra »Høeggård«.

Kare har gennem en lang periode haft købmand. Hvornår den første kom til byen er usikkert, men den sidste købmandsbutik lukkede i 1979.

Niels Jacobsens købmandsbutik i al beskedenhed men stolt vist frem i 1915. Af de tre ord på skiltet over døren er det muligt at tyde ordet »margarine«.
Originalt foto i Rougsø Lokalkarkiv i Vivild.

Kares landsbyskole eksisterede fra 1873 til 1951. Der var lærerbolig i den nordlige ende af skolen og i 1901 blev skolen

Kare skole i 1914. Det er lærer Rasmussen i døren.
Foto i Rougsø Lokalhitoriske Forenings arkiv i Vivild.

forlænget med en stor skolestue med bedre plads og ikke mindst lys fra de tre store karakteristiske »skolevinduer« i sydgavlen.

Efterkrigstiden

Den vigtigste udvikling i og omkring Kare i tiden efter Anden Verdenskrig er afviklingen af landbruget som byens helt dominerende erhverv. Den bondekultur, som gennem de foregående fem århundreder prægede Kare bys udseende, livsstil og livsrytme er stille og roligt afviklet. I den henseende ligner Kare mange andre danske landsbyer. Skolegang, indkøb og arbejde ligger uden for byen. Selv børnehaven, som er et initiativ imod strømmen, er dybest set et udtryk for at småbørnsforældre ikke mere har arbejde i Kare by. Tilbage er en struktur og en (delvis bevaret) bygningsmasse som ikke desto mindre fastholder bondekulturens ydre rammer og som gør at man på sin vis oplever Kare som en landsby og ikke som et »boligområde«.

Den tidligere skole som den tager sig ud i dag med velbevaret ydre.

Inddigningen og oppumpningen af landområder langs Randers Fjord, herunder Kareholm i 1956-57, øgede de dyrkbare arealer ganske betragteligt men fjernede samtidig en vigtig del af grundlaget for områdets traditionelle kvægbrug: de udstrakte strandenge. I det indvundne land er de små pumpehuse de eneste bygninger øjet møder.

B E B Y G G E L S E O G L A N D S K A B

Landsbyens struktur

Ifølge Fritz Hastrups typebestemmelser er Kare en *forteklyngeby*. En forteklyngeby er kendetegnet ved en (oprindelig) krans af gårde omkring en åben plads (forten). I mange landsbyer er forten i tidens løb blevet bebygget. Ved udskiftningen blev forten overflødig, og i mange landsbyer blev der bygget en eller flere gårde eller mere typisk huse til det voksende landproletariat.

Mange forteklyngebyer ligger på kanten af eller inde i en dalside (sidedalsbyer). For Kares vedkommende i en gammel kystskrænt. Som tidligere nævnt kan navnet Kare formodentlig føres tilbage til netop denne beliggenhed.

Der er egentlig tale om en to-grenet y-indsnkæring – et forhold, der godt kan have haft indflydelse på landsbyens form, der lidt usædvanligt »spidser til« i den »forkerte« ende.

Vejforløbene

Vejforløbene til og fra Kare afspejler de vigtigste relationer til omverdenen.

Forbindelsen til Holbæk har været vigtig ikke mindst fordi landsbyens kirke lå her og fordi Holbæk var den nærmeste »større« by.

Vejen ned i engene (Kare Engvej) har tjent som drivvej. Ofte var drivvejene en del bredere end de øvrige veje og mange steder var de kantet af jord- eller stendiger på begge sider af vejen. De første små ethundrede meter af Kare Engvej er stadig udmatrikuleret som en særlig bred vej og som en del af landsbyens fællesjord selv

om den i praksis er blevet snævret ind til almindelig markvejs bredde.

Kare Engvej neden for kystskrænten.

Vejen til Holbækgård har tjent som hovvej for nogle af bønderne i Kare, men ikke for alle pga. de særlige ejerforhold.

To markveje mod syd, den ene ved foden af kystskrænten og den anden oppe på kanten af denne, er begge forlagt i nyere tid og der er kun bevaret svage spor af de tidligere vejforløb.

I selve landsbyen har forten fungeret som vej og kun Gamle Holmvej og Kare Engvej har lignet »rigtige« veje.

Tilbageværende stykke af gammel engvej.

Bebyggelsen

Det ældste Kare har været helt domineret af gårdene. I 1682 var der 13 gårde i landsbyen et tal, der små hundrede år senere var reduceret til 11. Det tal holdt indtil Jens Madsens gård (Kare Engvej 8) blev afviklet som landbrug og bygningerne revet ned.

I sommeren 1993 brændte den firlængede bindingsværksgård Kare Engvej 9. Den nye bebyggelse på matriklen markerer placeringen af to af de fire længer som nedbrændte.

Ser man bort fra de gårde, som er forsvundet, men som dog er markeret i byrummet, dels i form af en ombygget staldlænge (Kare Engvej 8) dels som nybygget beboelse (Kare Engvej 9) og endelig som en længe på en mindre gård langs Karevej, så er gårdstrukturen bevaret i Kare.

Landsbyens gårde ligger nu som før på begge sider af Kare Engvej og i en lille samlet gruppe på tre gårde omkring Damvej. Gårdene ligger meget tæt, et træk,

man finder i landsbyer, der ikke i synderlig grad er blevet udflyttet og som desuden har undgået at blive ramt af større brande i 1800-tallet.

Gårdene ligger helt ud til vejen/gadejorden og har for de flestes vedkommende engang været 4-længede. De fleste af gårdene har desuden haft en avslænge/ladelænge med portgennemkørsel ud mod vejen/gadejorden og beboelselænge/stuehus på den anden side af gårdspladsen.

Gårdene repræsenterer et par hundrede års byggeskik. Bygningshistorisk er der størst interesse knyttet til Karbygård. Gårdens grundrids og dele af bygningsmassen kan føres tilbage til 1727. Det gælder formodentlig også den østlige længe med hele tre porte, hvoraf den midterste er en portgennemkørsel til den lukkede stenbrolagte gård. Beboelsens placering i den østlige ende af den nordlige længe ud mod Damvej, er også et træk, der peger tilbage mod en ældre tids byggeskik. Karbygård fremstår i dag som meget forsømt og forfalden men samtidig som en

Kare Engvej med gårdene liggende ud til vejen og portgennemkørsel gennem lade/stald.

Det smalle, lukkede vejrum mellem Karebygård og Høeggården

gård af stor kulturmiljømæssig værdi, på det nærmeste et emblem for bondebyen Kare og derfor meget bevaringsværdig.

Høeggården er uden nævneværdig bygningshistorisk interesse, sådan som den fremstår i dag, men den er med sin placering og sin bevarede 4-fløjede grundplan et meget vigtigt symbol for kontinuiteten i Kares historie. Det giver tyngde, at have været slægtsgård for Høegslægten siden engang i 1600-tallet!

Også nabogården Rydalsgård er en gammel slægtsgård. Af den ældre firelængede gård er der kun et hjørne tilbage som imidlertid er centralt for bevarelsen af det tætte gaderum omkring Damevej. Den ældre stenbrolægning er bevaret på Rydalsgård mens den østlige fløj af avlsbygningerne er revet ned. Stuehuset, som er fra 1929, kan fremvise en lille lokal bygningsdetalje i den murede gesims. Denne dekorative detalje findes på et par andre huse i Kare, og tilskrives en lokal murermeister fra Ørsted.

Af gårdene langs Kare Engvej er det især de to nabogårde Kare Engvej 11 og Kare

Engvej 13 som påkalder sig interesse fordi de begge i høj grad er med til at understrege kontinuiteten i gårdhistorien og markere vejrummet.

Fin muret gesims på Rydalsgård.

Bygningshistorisk repræsenterer de to gårde henholdsvis begyndelsen og slutningen af 1800-tallet.

En af de mange gamle bygningsdetaljer på Karbygård: gennemstikning fastholdt med to tværgående dyvler.

Karbygård. flot og iøjnefaldende ladebygning med hele tre porte hvoraf én er gennemkørsel til gårdspladsen.

Fjordvej 10 og Kare Engvej 1 hører også til landsbyens ældste gårde, med deres tætliggende og nærmest sammenvoksede bygningsmasser, der dog for størsteparten er af nyere dato. Kare Engvej 1 er kendt som »Sognefogedens gård« fordi den i et par generationer var slægtsgård for familien Nygaard, hvor hvervet som sognefoged i Holbæk Sogn gik i «arv» fra far til søn i midten af forrige århundrede.

Husmændenes historie er bl.a. repræsenteret ved Kresten Revsbæks hus på Kare Engvej 5. Stuehuset er en af byens ældst bevarede bygninger (opført 1777) mens den beskedne vinkelbygning, der både rummer stald og lade, er fra forrige århundrede. Ejendommen har fungeret som landbrug indtil midten af 1980'erne.

Kare Engvej 5. Den beskedne stald og lade til et af byens husmandsbrug. Stalden er en vigtig brik i bevarelsen af gaderummet på Kare Engvej.

cykelsmed, skomager m.m.) havde bolig og værksted indtil slutningen af 1950'erne. I 1979 lukkede landsbyens sidste købmandsbutik. Bygningen fungerer nu som bolig. Afviklingen af landsbyens håndværk og handel er gået hånd i hånd med afviklingen af landsbrugsdriften og følger et mønster der er typisk for udviklingen i Danmark efter Anden Verdenskrig

Blandt byens øvrige småhuse er der et beskedent fodermesterhus og en lille håndfuld aftægtsboliger. De fleste småhuse er i de senere år bygget om og ofte udvidet for at leve op til de krav som man stiller til en tidsvarende bolig.

Den gamle skole, fryseboksen og vandværket er ene om at repræsentere egentlige fælleshuse, og ingen af dem er længere i brug til deres oprindelige formål. I den forbindelse er det bemærkelsesværdigt at hverken andelsbevægelsen eller missionen har sat sig spor i Kare. Man har vel kunnet og villet selv. I hvert fald var der tidligere hele 2 vandværker og 4 private boringer samtidigt i Kare.

Kare Engvej 6. Dansk landbrugsbyggeri fra mellemkrigstiden. Solidt og gedigent med støbt sokkel og røde teglsten. Den lille læsserampe med jernforstærket kant vidner om den epoke, hvor mælken blev transporteret til og fra mejeriet i jungler.

Blandt byens mange småhuse, der er placeret i periferien omkring byens gårde, er den tidligere smedie, der fungerede indtil sidst i 1950'erne. På Kare Engvej ligger et mindre hus hvor byens altnuligmand (sadelmager,

Opsummerende karakteristik

Kares historie har altid været tæt knyttet til landbruget og udviklingen i landsbyen har været præget af stor kontinuitet og stabilitet både hvad angår struktur, antallet af gårde og gårdenes beliggenhed. Kontinuiteten understreges også af at flere af byens gårde er gamle slægtsgårde.

Så langt tilbage i historien kilderne rækker, har byens omdrejningspunkt været gårdene.

Befolkningsvæksten i 1800-tallet medførte en tilvækst af husmandsbrug og landarbejderboliger og var med til at skabe grundlag for håndværk og handel og egen skole i byen. Antallet af småhuse er desuden øget med flere aftægtsboliger.

På forskellig vis har væksten i landsbyen i 1800-tallet altså også været knyttet til gårdene og landbruget. Folk har boet, levet og arbejdet her.

Den lidt afsides beliggenhed – bortgemtheden i kystskrænten – har utvivlsomt også været en faktor for kontinuitet og stabilitet i udviklingen. Hverken udviklingen i infrastrukturen eller nærliggende større byer har påvirket udviklingen i Kare.

Gennem de sidste 50 år er det aktive landbrug med dyrehold forsvundet fra landsbyen. Det samme gælder skolen og byens købmandsbutik som blev offer for centralisering og butiksdød på landet.

Tilbage står en landsby som i det ydre ligner en bondeby med mange (tomme) landbrugsbygninger, men i virkeligheden en landsby som ikke længere har noget erhverv af betydning og slet ikke noget der er knyttet til landbruget. Det er stort set op til børnehavebørnene og byens pensionister at holde liv i byen i dagtimerne.

Randers Fjord er et særegent kulturmiljø hvor tagrør, fjordfiskeri, jagt og sejlads byder på aktiviteter, som mange friluftsmennesker sætter stor pris på. Hvor finder man ellers en aktivitet som silledagene omkring 1. maj, der trækker en hundredetallig skare af lystfiskere til fjorden hvert år? Billedet er taget ved kanalen på vestsiden af Kareholme.

RESURCER OG MULIGHEDER

Resurcer

- Kares beliggenhed er et af dens største aktiver. Den lidt afsides og derfor meget fredfyldte placering tæt på Randers Fjord og tæt på det særegne fjordlandskab med den store himmel og den smukke natur har en meget høj herlighedsværdi. Ikke mindst friluftmennesker med interesse i jagt, fiskeri, ridning eller sejlads vil være tiltrukket af at bo i en landsby som Kare.
- Der er et lavt trafikniveau i byen, dog med noget landbrugskørsel til fjordområdet, men Kare er lykkeligt fri for gennemkørende pendlertrafik. Det er et forhold, der tiltaler mange, ikke mindst børnefamilier.
- Offentlig transport er ikke en valgmulighed specielt ikke for landsbyens erhvervsaktive, der ofte kører ganske langt til arbejde (Randers, Århus, Viborg, Auning m.f.). Det er med andre ord en forudsætning for at bo i Kare, at man har (mindst én) bil.
- Den tætte struktur gør, at man faktisk oplever at bo (tæt) sammen med andre mennesker. Nogen vil opfatte det som en ulempe – og vil da næppe vælge Kare – mens de fleste formodentlig vil synes, at det er en kvalitet at kunne fornemme og opleve de andre og nyde godt af den tryghed det giver.
- Der er rimelig gode muligheder for at vandre og cykle på de små veje og stier i området. Den etablerede vandrerute Lodsstien kommer tæt på Kare og Fjordcentret med tilbud året rundt ligger i beskeden afstand fra Kare.
- Afviklingen af landbruget og ikke mindst dyrehold på gårdene betyder, at der hverken er nævneværdige støj eller lugtproblemer i landsbyen. Det kan ellers være lidt af en udfordring i en landsby, hvor et eller to svinebrug sætter dagsordenen.

...og muligheder

- Restaurering og indretning af Karbygård med et mindre antal lejligheder og evt. »kulturcenter«-funktioner (sal, mødelokaler, værksteder m.m.) vil kunne sikre bygningerne på den bygningshistorisk set mest interessante gård Karbygård. Den er også et meget vigtigt element i bevarelsen af landsbyens tætte struktur.
- Som alternativ til kulturhusaktiviteter i Karbygård kunne man forestille sig etablering af et lokalt aktivitetshus i lade og stald i Kresten Revsbæks hus.
- På privat initiativ kunne der etableres »primitiv og billig« overnatning for familier eller par på cykelferie a la »møntmoteller« som man kender dem fra bl.a. Frankrig.
- Ferie-friluftskonceptet kunne udvikles mere målrettet med udgangspunkt i området og fjorden.
- Med en beskeden indsats kunne Kare gøres til centrum i et »økomuseum for fjordkulturen« ved Randers Fjord.
- Børnehaven, som er et stort aktiv for byen, kunne arbejde på at udnytte den gode plads og omgivelserne til at udvikle aktivitetsmulighederne med nye udfordringer til børnehavebørnene.

KARE

Landskab, historie og bebyggelse

er udarbejdet af

Kulturhistorie & Landskab

www.kulturhistorieoglandskab.dk

phj@kulturhistorieoglandskab.dk

for

Norddjurs Kommune

August 2007

Kilder:

Rougsø Lokalhistoriske Forenings arkiv i Vivild
– ikke mindst Jens Schous omfattende registreringer.

Randers Amts Historiske Samfund, 1952

Velkommen til Kare! 1994

Kulturhistoriske bevaringsinteresser - nyere tid, Rougsø Kommune
Århus Amtskommune, 1990.

Frits Hastrup: Danske landsbytyper, Århus 1964

Henrik Pedersen: De danske landbrug

www.dkconline.dk